

Tisza Eleonóra

Az érző rajongó

Brit Kelley *Loving Fanfiction: Exploring the Role of Emotion in Online Fandoms* című könyvéről

Brit Kelley a Routledge kiadó Studies in New Media and Cyberculture című sorozatában megjelent kötetében azt vizsgálja, milyen szerepet játszanak az érzelmek az online rajongói közösségekben, specifikusan a *fanfiction* szerzők egyéni tapasztalataira fókuszálva. Kelley vállaltan az érzelmek és az érzelemgazdaság szempontjából közelíti meg a rajongás jelenségét, annak ellenére, hogy ez a rajongókutatásnak egy nehezen vizsgálható és kifejezetten vitatott része.

A szerző az aktuális kutatómódszertani problémák tisztázásával kezdi az első fejezetet: kiemeli, hogy a legtöbb módszer, így a *fandomok* vizsgálatánál is gyakran alkalmazott résztvevő megfigyelés figyelmen kívül hagyja az erőviszonyok egyenlőtlenségét és a kutató eredendően kívülálló pozícióját. Úgy érvel, hogy az online tér sajátosságai (mint a digitalizáció és a keresőmotorok működése) csaknem lehetetlenné teszik a vizsgált alanyok anonimizálását. Módszertani problémát jelent az is, hogy a rajongói terek kettősek: annak ellenére, hogy nyilvánosak és elérhetőek, a tapasztalat azt mutatja, hogy a *fanfiction* szerzők számára a közösség termékei és szövegei olyan privát cselekedetnek számítanak, amelyet nem szívesen prezentálnak a rajongói közösségen kívül (Busse & Hellekson 2012, Jones 2016).

Kelley arra törekszik, hogy etikus kutatómódszertant dolgozzon ki. Többször szó szerint idéz a *fanfiction* közösségek szövegeiből, ám a kommenteket egymásba olvasztja annak érdekében, hogy a közösségek anonimitása bizonyos fokig megmaradjon. Kutatásait a Mary Brydon-Miller által javasolt részvételi akciókutatás során használatos önreflexióval (*structured ethical reflection*) kezdi, vagyis az autoetnográfia módszerével vizsgálja saját pályáját és pozícióját mint a terület kutatója és elhivatott *fanfiction* rajongó. Az egyenlőtlenség problémájára hivatkozva kritikával illeti Henry Jenkins népszerű *aca-fan* fogalmát is, és úgy érvel, hogy ebben a megnevezésben láthatóvá válik a tudomány és a rajongás dichotómiája, vagyis az, hogy az alany elsődlegesen kutató és csak azután rajongó, így az utóbbi szerep szükségszerűen alárendelt helyzetbe kerül.

Kelley az online *fanfiction* közösségeket az érzelemgazdaság (*emotion economy*) fogalmával írja le: olyan térként tekint rájuk, ahol a rajongók nemcsak történeteket, de béta olvasást (a béta olvasó a *fanfiction* szerző tesztolvasója, aki javaslatokat tesz, átnézi és javítja a szöveget az online megjelenés előtt) és státust is cserélnek egymással, valamint barátságokat kötnek. Ez utóbbi szintén fontos értéket képvisel a *fandomok* nem minden esetben támogató közösségeiben. A *fandom* olyan szubkulturális csoport, amely egy bizonyos személy, médiaszöveg vagy termék rajongóit kapcsolja össze egymással; a legismertebb *fandomok* a Harry Potter, a Star Trek, a Star Wars-sorozathoz kapcsolódnak.

A *fandom* „ajándék kultúrán” (*gift culture*) alapuló megközelítése szerint az ajándékozás meghatározó aktus, hiszen a közösség tagjai cseretárgyként tekintenek a kommentekre, a közösségimédia-megosztásokra és a véleményekre is (Hellekson 2018). Az ajándékkultúrában – bár szerves része a *fandomoknak* – az ajándék mindig a cserekereskedelem logikájában értelmezhető, így a rajongók nemcsak adnak, hanem viszonzást is várnak ezekért a tevékenységekért. Kelley szerint az internet lehetővé teszi az érzelmek kommodifikációját, hiszen a domináns cégek a rajongói adatokat és tartalmakat saját céljaikra használják fel, a legtöbb esetben az alkotó tudta vagy beleegyezése nélkül. Jó példa erre a Harry Potter folyamatosan bővülő és mindig változó kánona, hiszen a *fandom* így képes fenntartani a rajongók érdeklődését, újabb és újabb interakciókat generálni. Kelley számos olyan esetet vizsgál, amelyben a rajongói online tartalmakat egyes cégek saját termékeik közösségi médiában való népszerűsítésére használták fel. Az is látható azonban, hogy a rajongók ma már sokkal gyorsabban és hatékonyabban képesek ebből előnyt szerezni, hiszen számukra presztízsértékű a vállalatok közösségimédia-oldalain való megjelenés, mert ez számos új követőt és ismertséget hozhat.

A harmadik fejezetben Kelley a rajongást és annak társadalmi megítélését nemi és etnikai alapon közelíti meg. Az általa vizsgált közönség demográfiai adatai azt mutatják, hogy a rajongók többsége fehér, nyugati nő,

jellemzően középosztálybeli amerikai vagy angol. Ebben a fejezetben fogalmazza meg a szerző a kötet legsarkosabb kritikai gondolatait is, amelyeket a „fehér fandom” (*white fandom*) fogalmával köt össze. Ezzel arra utal, hogy ezekre a közösségekre jellemző a maskulin gondolkodás, és az, hogy csak bizonyos viselkedésmintákat fogadnak el, másokat könnyen kivetnek magukból. Így például a nyelvhasználat esetében a standard, szerkesztett angol (*Standard Edited English*) használata az elfogadott, ezzel szemben a fekete közösségek által preferált angol nem kívánatos és szabályellenes. Kelley arra a következtetésre jut, hogy bár a rajongók ugyanabban a pozitív érzelemgazdaságban működnek, a fanfiction közösségeken belüli szabályok – vonatkoznak a plagizálásra vagy a nyelvhasználatra – nem pontosan tisztázottak, így a megszegésükből származó következmények a más bőrszínű vagy etnikumú rajongókat gyakran szigorúbban érintik, mint a fehéreket.

A negyedik fejezetben Kelley a biológiai és a választott család jelentőségét vizsgálja a rajongói identitás kialakulásának folyamatában, valamint fanfiction szerzőkkel készült interjúk segítségével a tanult értékek és a valós események fikciós leképeződését elemzi. Bár a család témaköre logikusan kapcsolódik a rajongók érzelmi fejlődéséhez, Kelley következtetési ebben a fejezetben megmaradnak csupán az evidenciák szintjén, és alapvetően nem lépnek túl azon az állításon, hogy a rajongók identitásképzését, közösségekhez való viszonyát és szövegalkotását jelentős mértékben befolyásolják a családi kapcsolataik.

Brit Kelley figyelmesen és problémaérzékenyen vizsgálja meg az általa kijelölt témákat; a fanfiction szerzők érzelmi műveltségét (*emotioned literacy*) körbejáró mélyinterjúk, a rajongói közösségeken belül megfigyelhető szélsőséges tendenciák és a fehér fandom fogalma további izgalmas kutatási eredményeket vetítenek elő. A szerző érvelése szerint a kutatók hajlamosak távolságot tartani a rajongói fikcióval szemben, mert a tudományos diskurzusban gyakran kritikával illetik a kutatók érzelmi bevonódását. A könyvben bemutatott érzelmi műveltség olyan elméleti keretet kínál, amely ezt a sztereotípiát igyekszik megcáfolni azzal, hogy kulcsfontosságúnak tartja a test, az érzékelés és az érzések fontosságát az irodalmi gyakorlatok, valamint az olvasó és a szöveg kapcsolatának elemzése során.

Kelley a rajongókutatás etikai kérdéseit vitató felvetéseket kínál, kötetében a kvalitatív és a kvantitatív módszerek alkalmazásával módszertani sokszínűséget vonultat fel, ezáltal hasznos olvasmányként szolgál a fandomok és a rajongói gyakorlatok kutatóinak, valamint a digitális írásbeliség és az újmédia iránt érdeklődőknek. A fő témák (az etikus kutatómódszertan, az érzelemgazdaságok, a család, a gender és az etnikum kérdései) azonban helyenként széttartóak, így a család intézményével foglalkozó fejezet szociológiai beágyazottságú elméleti háttere nem teljesen meggyőző. A genderkérdéseket vitató fejezetben felvázolt szigorú szabályok alapján működő, maskulin gondolkodású női közösség gondolata kifejezetten újítónak hat a kortárs nemzetközi szakirodalomban. Kelley meggyőzően mutatja be az érzelmek és az érzelmi műveltség szerepét a rajongói szövegalkotási folyamatokban, s kellő kritikával is illeti a gyakran idealizált és szórakoztatónak titulált rajongói közösségeket. (Brit Kelley: *Loving Fanfiction. Exploring the Role of Emotion in Online Fandoms*. London: Routledge, vol. 1, 2021, 232 oldal, ISBN 9780367896850, 120 GBP)

Irodalom

Busse, Kristina & Karen Hellekson (2012): Identity, Ethics, and Fan Privacy. In: Katherine Larsen & Zubernis Lynn (eds.): *Fan culture: Theory/practice*, pp. 38–56. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.

Hellekson, Karen (2018): The Fan Experience. In: Paul Booth (ed.): *A Companion to Media Fandom and Fan Studies*, pp. 65–76. New York: Wiley Blackwell. <https://doi.org/10.1002/9781119237211.ch4>

Jones, Bethan (2016): *The Ethical Hearse: Privacy, Identity and Fandom Online, The Learned Fangirl*, <https://thelearnedfangirl.com/2016/03/>

Tisza Eleonóra alapidiplomáját anglistika, mesterdiplomáját kommunikáció- és médiatudomány szakon szerezte. Jelenleg az Irodalom- és Kultúratudományok Doktori Iskola PhD-hallgatója a Debreceni Egyetemen. Kutatási területe az ifjúsági irodalom, az olvasási szokások és a digitális kultúra kapcsolata. Tagja a Debrecenben működő asztaliszerepjáték-kutatócsoportnak. Email: tisza.eleonora@gmail.com